

TECHNOLOGIA PROWADZENIA PRAC DLA ELEMENTÓW ATTYKI WIEŃCZĄCEJ ELEWACJE ZAMKU KSIĄŻĄT POMORSKICH W SZCZECINIE

Autor:

mgr Hanna Rubnikowicz-Gózdź

dplomowany konserwator zabytków

nr dyplomów: 1400/133262/2010/UMK

1400/154384/2012/UMK

A handwritten signature in blue ink, reading "mgr Hanna Rubnikowicz-Gózdź".

mgr Hanna Rubnikowicz-Gózdź
dyplomowany konserwator dzieł sztuki
dyplomy:

nr 1400/133262/2010

nr 1400/154384/2012

SZCZECIN – TORUŃ 2023

DZIEŁO KONSERWATORSKIE I DOKUMENTACJA CHRONIONE PRAWEM AUTORSKIM
Prawo autorskie, zgodnie z art. 1, Ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych z dnia 04.02.1994 r.
Dz. U. Nr 24, poz. 83 z dnia 23.02.1994 r. (Dz. U. z 2006 r. nr 90 z późn. zm.)

1.0. Podstawa opracowania

Zleceniodawca:

Mostostal Warszawa SA, ul. Konstruktorska 12A, 02-673 Warszawa

Wykonawca:

mgr Hanna Rubnikowicz-Gózdź
dyplomowany konserwator zabytków
nr dyplomów: 1400/133262/2010/UMK
1400/154384/2012/UMK

Pracownie Konserwacji Zabytków RENOMA
ul. Leszczynowa 55
87-100 Toruń

Podstawą sporządzenia niniejszego opracowania są:

- a) Zlecenie firmy Mostostal Warszawa SA, ul. Konstruktorska 12A, 02-673 Warszawa
- b) Oględziny *in situ* przeprowadzone przy obiekcie;
- c) Dokumentacja fotograficzna;
- d) Kwerenda literatury, źródeł niepublikowanych oraz ikonograficznych dostępnych w archiwach Zamku Książąt Pomorskich i Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Szczecinie, a także bazach internetowych takich jak biblioteki cyfrowe, czy portale gromadzące i udostępniające archiwalia;
- e) Opracowania:
 - Ośrodek Dokumentacji Zabytków w Warszawie. Karta Ewidencyjna Zabytku Architektury i Budownictwa. Zamek Książąt Pomorskich autorstwa mgra Cezarego Nowakowskiego, Szczecin 2000 r.;
 - Ośrodek Dokumentacji Zabytków w Warszawie. Karta Ewidencyjna Zabytku Architektury i Budownictwa. Skrzydło Północne Zamku Książąt Pomorskich autorstwa mgra Cezarego Nowakowskiego, Szczecin 2000 r.;
 - „Program prac konserwatorskich. Odbudowa skrzydła północnego Zamku Książąt Pomorskich w Szczecinie” autorstwa Aleksandry Niedziółki, Szczecin 2020 r.;
 - „Dokumentacja konserwatorska, Zamek Książąt Pomorskich w Szczecinie, Skrzydło Północne. Program prac konserwatorskich, opis przeprowadzonych badań” autorstwa mgr Małgorzaty Żyzik, Szczecin 2012 r.;
 - „Program funkcjonalno-użytkowy wraz z koncepcją. Część opisowa i rysunkowa”, autorstwa mgr inż. arch. Sylwi Kołowieckiej, mgr inż. arch. Pauliny Rychlickiej, mgr inż. arch. Kamili Polonis, Katowice, luty/marzec 2022 r.;
 - „Dokumentacja badań i program prac konserwatorskich dla dachu i attyki Zamku Książąt Pomorskich w Szczecinie” autorstwa Aleksandry Niedziółki, Szczecin 2021 r.;
 - Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. Nr 162, poz. 1568).

2.0. KARTA IDENTYFIKACYJNA ZABYTKU I DOKUMENTACJI

2.1. DANE PRZED KONSERWACJĄ

OBIEKT Zamek Książąt Pomorskich

RODZAJ dawniej siedziba książąt, obecnie siedziba instytucji kulturalnych i urzędów

NR REJESTRU ZABYTKÓW A-805 (decyzja nr Kl.V-0/3/55 z dnia 22 kwietnia 1955 r.)

NR DZIAŁKI 7/6, 7/35, 28/5 obręb 1037 Szczecin Śródmieście

AUTOR, WARSZTAT, SZKOŁA projekt włoskiego architekta Wilhelma Zachariasza; odbudowa – Stanisław Latour (główny projektant), Henryk Dziurła i Zbigniew Radecki (autorzy wytycznych konserwatorskich i nadzór konserwatorski nad odbudową zamku)

DATOWANIE XVI-XVII w., XIX w.

1958-1960 r. – odbudowa skrzydła północnego

1962 r. – zakończenie remontu Wieży Dzwonów

1961-1965 r. – odbudowa skrzydła wschodniego

1971-1976 r. – odbudowa skrzydła zachodniego i menniczego

1972-1980 r. – odbudowa skrzydła południowego

LOKALIZACJA ul. Korsarzy 34, 40-540 Szczecin

Teren na którym znajduje się budynek Zamku Książąt Pomorskich stanowi naturalne wzniesienie (ok. 24 m n. p. m.). Od strony wschodniej i północnej budynek otoczony jest skarpami ziemnymi, od strony zachodniej i południowej zaś zabudową o charakterze usługowym i mieszkalnym.

WŁAŚCICIEL / UŻYTKOWNIK Urząd Marszałkowski Województwa Zachodniopomorskiego, ul. Korsarzy 34, 70-540 Szczecin

WYMIARY dł. attyki ok. 445 m

TECHNIKA ściany budynku murowane z cegły pełnej palonej i kamienia polnego, częściowo tynkowane i malowane; posadzki ceramiczne i kamienne (wapienie zbite, marmury, piaskowiec). Attyka na skrzydłach: północnym, wschodnim i zachodnim kamienna, wykonana z piaskowców: śląskiego lub z okolic Drezna oraz szydlowieckiego przy użyciu tradycyjnych technik kamieniarskich, montowanymi za pomocą zapraw i prętów stalowych. Attyka na skrzydle południowym murowana z cegły, wykończona tynkiem i elementami sztukatorskimi wykonanymi w technice odlewu i montowanymi na elewacji.

MATERIAŁ głązy narzutowe, ceramika budowlana (cegły formatowe), zaprawy wapienne, wapienno-cementowe i cementowe; kamień naturalny (wapienie zbite, marmury, piaskowiec)

WCZEŚNIEJSZE KONSERWACJE (LUB RENOWACJE): TAK

WCZEŚNIEJSZE DOKUMENTACJE: TAK

2.2. DANE O PROGRAMIE

AUTOR PROGRAMU mgr Hanna Rubnikowicz-Gózdź

dyplomowany konserwator zabytków

nr dyplomów: 1400/133262/2010/UMK

1400/154384/2012/UMK

Pracownie Konserwacji Zabytków RENOMA
ul. Leszczynowa 55
87-100 Toruń

DATA I MIEJSCE WYKONANIA Szczecin – Toruń, 2023 r.

LICZBA: STRON TEKSTU 8 FOTOGRAFII 8 RYSUNKÓW 0

MIEJSCE PRZECHOWYWANIA

1. EGZ. Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków w Szczecinie, Wały Chrobrego 4, 71-001 Szczecin
2. EGZ. MOSTOSTAL, ul. Konstruktorska 12A, 02-673 Warszawa
3. EGZ. Zamek Książąt Pomorskich w Szczecinie, ul. Korsarzy 34, 70-540 Szczecin
4. EGZ. Pracownie Konserwacji Zabytków RENOMA Hanna Rubnikowicz-Gózdź, ul. Leszczynowa 55, 87-100 Toruń

3.0. Opis formalny

„Skrzydła Zamku zamknięte są w większości dachami płaskimi, krytym papą, z pasmami świetlnymi oraz dwuspadowymi z blachy. Hełmy wież oraz attyki tynkowane kryte są blachą miedzianą.

Kamienna attyka umieszczona jest na krawędzi dachu skrzydeł: zachodniego, północnego i wschodniego. Cała długość attyki obiegającej krawędzie skrzydeł wynosi ok. 445 m. Składa się z powtarzalnych elementów. Są to położone w odbiciu lustrzanym i rozdzielone słupkiem, zakończonym szyszką dwie leżące simy (esownice) ze spiralnym motywem dekoracyjnym na obydwu końcach. Słupek posiada prostokątną podstawę, która następnie uskokowo zwęża się ku górze, stanowiąc podstawę pod szyszkę. Poszczególne, powtarzalne symetryczne segmenty dekoracji są rozdzielone nieco smuklejszymi słupkami z szyszką. Elementy kamienne posadowione są na niskim cokole kamiennym, który leży na murku ceglany, tynkowanym. Murek jest zabezpieczony blachą tytanowo- cynkową.

Skrzydło południowe posiada attykę zdobioną bogatymi formami sztukatorskimi- ornamentami w formie kół wypełnionych dekoracją maswerkową. Ten sposób dekoracji rozciąga się na ściany poniżej. Na narożnikach dachu ustawiono sterczyny w formie kul. Attyka od góry zabezpieczona jest oblachowaniem miedzianym.”¹

4.0. Stan zachowania

Szczegółowy opis stanu zachowania zabytku zawarty został w opracowaniu : „Dokumentacja badań i program prac konserwatorskich dla dachu i attyki Zamku Książąt Pomorskich w Szczecinie” autorstwa Aleksandry Niedziółki, Szczecin 2021 r.

¹ A. Niedziółka, „Dokumentacja badań i program prac konserwatorskich dla dachu i attyki Zamku Książąt Pomorskich w Szczecinie”, Szczecin 2021 r., s. 10

5.0. Program prac

5.1. PRACE WSTĘPNE

1. Wykonanie szczegółowej dokumentacji fotograficznej i opisowej stanu zachowania obiektu. Dokumentacja fotograficzna winna być prowadzona przez Wykonawcę również w trakcie trwania prac konserwatorsko-restauratorskich oraz zawierać wszystkie istotne zmiany stanu zachowania. Każdy etap prac powinien być należycie udokumentowany.

5.2. Detale z piaskowca – attyki

2. Dokumentacja stanu zachowania zabytku przed rozpoczęciem prac (opisowa i fotograficzna).
3. Demontaż instalacji iluminacji budynku w miejscach kolidujących z przeprowadzanymi przy elementach attyki pracami konserwatorskimi
4. Wyprofilowanie spływów w celu zapewnienia odpowiedniego odprowadzenia wód opadowych z murku będącego podstawą dla attyki kamiennej poprzez naprawę oraz częściową wymianę opierzenia blacharskiego.
5. Ostrożny demontaż kamiennych szyszek (odcięcie) oraz luźnych elementów z jednoczesnym inwentaryzowaniem miejsca ich położenia. Usunięcie starych skorodowanych prętów montażowych. Proces konserwatorski zdemontowanych elementów – kamiennych szyszek – zostanie przeprowadzony w pracowni konserwatorskiej
6. Mechaniczne usunięcie wtórnych uzupełnień, w tym spoin silikonowych oraz odspojonych, pokruszonych zapraw montażowych. Po usunięciu zapraw zaleca się dokładne sprawdzenie stanu zachowania piaskowca.
7. Wstępne usunięcie z powierzchni kamiennych luźno zalegających zanieczyszczeń i nawarstwień różnego typu metodą mechaniczną przy użyciu miękkich szczotek, szpachelek oraz pędzli.
8. Dezynfekcja porażonych mikrobiologicznie miejsc kamienia przy zastosowaniu preparatu biobójczego na glony oraz grzybobójczego
9. Oczyszczenie powierzchni z zabrudzeń powierzchniowych. Metodę należy dobrać w zależności od charakteru nawarstwień.
 - a) Oczyszczanie powierzchni delikatną metodą fizykomechaniczną przy użyciu pary wodnej emitowanej pod ciśnieniem (myjka parowa) i gorącą wodą pod ciśnieniem (myjka ciśnieniowa).
 - b) Oczyszczanie powierzchni metodami chemicznymi:
 - a. Z nawarstwień krzemionkowych przy użyciu wodnego roztworu kwasu fluorowodorowego o maksymalnym stężeniu 5% w okładzie pozostawionym na maksymalnie 10 minut, zmywanego każdorazowo

- wodą pod ciśnieniem (po oczyszczeniu należy założyć okłady odsalające).
- b. Usuwanie zaplamień żelazistych przy użyciu wodnego roztworu wersenianu dwusodowego o stężeniu 5-10%.
 - c. Usuwanie zaplamień pochodzenia mikrobiologicznego poprzez zastosowanie środków o działaniu silnie utleniającym - wybielające okłady z 5% wodnego roztworu podchlorynu wapnia.
8. Odsalanie kamienia w miejscach koncentracji soli metodą wymuszonej migracji do rozszerzonego środowiska przy użyciu gotowych kompresów odsalających, na bazie pulpy celulozowej. Okłady po zmieszaniu z wodą destylowaną należy nałożyć na uprzednio nasyconą wodą zasoloną strukturę i pozostawić do wyschnięcia.
 9. W partiach wykazujących dezintegrację strukturalną należy przeprowadzić lokalnie konsolidację poprzez nasycenie preparatem hydrofilnym na bazie estrów kwasu krzemowego Funcosil KSE 300 zgodnie z kartą techniczną produktu i zaleceniami producenta.
 10. Podklejenie spękań i szczelin za pomocą wodnej dyspersji żywicy epoksydowej Beckopox EP 385w/56WA z utwardzaczem Beckopox EH 623w/80WA.
 11. Wykonanie uzupełnień kamienia i rekonstrukcja brakujących elementów przy użyciu mineralnych zapraw renowacyjnych Restauriermörtel
 12. Odwiercenie wiertnicą diamentową w esownicach oraz szyszkach otworów celem ponownego mocowania z zastosowaniem spieku węglowego cechującego się znikomą rozszerzalnością termiczną. Przygotowane elementy zostaną zamocowane przy użyciu żywicy epoksydowej CRISTALLFUGE EPOX . Mocowanie esownic nastąpi poprzez przewiert pod kątem 10-15 stopni elementu piaskowca oraz muru atyki celem wprowadzenia pręta spieku węglowego z jednoczesnym zakotwieniem za pomocą żywicy epoksydowej CRISTALLFUGE EPOX
 13. Ponowny montaż elementów z zastosowaniem żywicy epoksydowej CRISTALLFUGE EPOX
 14. Wypełnienie spoin pomiędzy elementami kamiennymi zaprawą do fugowania wapienno-tarasową w kolorze kamienia TrassFuge
 15. Dopuszczalne jest scalenie barwne odbiegających kolorystycznie fragmentów piaskowca metodą lokalnie nanoszonego retuszu zachowawczego przy zastosowaniu nisko kryjących (laserunkowych) farb krzemianowych o odpowiedniej paroprzepuszczalności i kolorze Historic Lasur
 16. Zabezpieczenie powierzchni obiektu przed działaniem wody opadowej oraz wilgoci kondensacyjnej poprzez zastosowanie krzemooorganicznego preparatu hydrofobowego, ASOLION-WS . Zabieg impregnacji należy przeprowadzić na suchym i oczyszczonym kamieniu.

5.3. Murek – podstawa atyki

17. Usunięcie mechaniczne odparzonych tynków.

18. Dezynfekcja porażonych mikrobiologicznie miejsc przy zastosowaniu preparatu biobójczego na glony oraz grzybobójczego
19. Oczyszczanie powierzchni delikatną metodą fizykomechaniczną przy użyciu pary wodnej emitowanej pod ciśnieniem (myjka parowa) i gorącą wodą pod ciśnieniem (myjka ciśnieniowa).
20. Przemuiowanie zniszczonych partii muru zaprawą wapienno-trasową TrassMörtel
21. Otynkowanie powierzchni murku trójwarstwowym tynkiem wapienno-trasowym: obrzutką renowacyjną WTA-HSB , tynkiem wapienno-trasowym RenoPutz , a następnie zaprawą TrassFeinputz
22. Pomalowanie powierzchni tynku farbą żolowo-krzemianową Soldalit w kolorze elewacji

5.4. Attyka tynkowana

23. Usunięcie mechaniczne odparzonego tynku.
24. Dezynfekcja porażonych mikrobiologicznie miejsc przy zastosowaniu preparatu biobójczego na glony oraz grzybobójczego
25. Oczyszczanie powierzchni delikatną metodą fizykomechaniczną przy użyciu pary wodnej emitowanej pod ciśnieniem (myjka parowa) i gorącą wodą pod ciśnieniem (myjka ciśnieniowa).
26. Otynkowanie powierzchni trójwarstwowym tynkiem wapienno-trasowym: obrzutką renowacyjną WTA-HSB tynkiem wapienno-trasowym RenoPutz następnie zaprawą TrassFeinputz
27. Pomalowanie powierzchni farbą żolowo-krzemianową Soldalit w kolorze elewacji.
28. Sporządzenie dokumentacji powykonawczej.

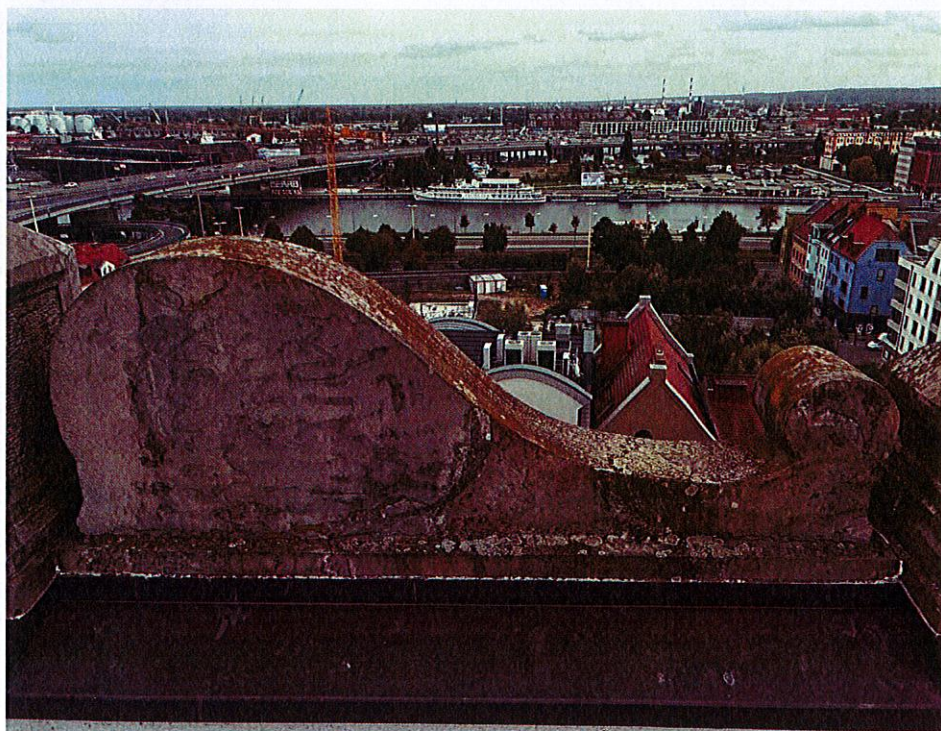
6.0. Dokumentacja fotograficzna

Fot. 1. Fragment kamiennej attyki wieńczącej skrzydło wschodnie – widoczne nawarstwienia mikrobiologiczne, silne zanieczyszczenia powierzchniowe oraz wtórne materiały zastosowane w pracach remontowych przy obiekcie

Rys. 2. Fragment kamiennej attyki wieńczącej skrzydło wschodnie – widoczne nawarstwienia mikrobiologiczne, silne zanieczyszczenia powierzchniowe, a także zniszczenia warstw powierzchniowych i ubytki kamienia

Rys. 3. Fragment kamiennej attyki wieńczącej skrzydło wschodnie – widoczne nawarstwienia mikrobiologiczne, silne zanieczyszczenia powierzchniowe, a także zniszczenia warstw powierzchniowych i ubytki kamienia

Rys. 4. Fragment kamiennej attyki wieńczącej skrzydło wschodnie – próba oczyszczania kamienia z nawarstwień mikrobiologicznych oraz zabrudzeń powierzchniowych

Rys. 5. Fragment kamiennej atyki wieńczącej skrzydło wschodnie – próba oczyszczania kamienia z nawarstwień mikrobiologicznych oraz zabrudzeń powierzchniowych